

Vlaams
Parlement

ingediend op **1496** (2017-2018) – Nr. 1
23 februari 2018 (2017-2018)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid
uitgebracht door Sofie Joosen

over het Landbouwpact
voor een faire en leefbare landbouw

Samenstelling van de Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid:

Voorzitter: Jos De Meyer.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Jelle Engelbosch, Danielle Godderis-T'Jonck, Sofie Joosen, Sabine Vermeulen, Peter Wouters;

Jos De Meyer, Bart Dochy, Tinne Rombouts, Johan Verstreken;

Herman De Croo, Francesco Vanderjeugd;

Els Robeyns, Steve Vandenberghe;

Bart Caron.

Plaatsvervangers:

Vera Celis, Matthias Diependaele, Bert Maertens, Marius Meremans, Wilfried Vandaele,

Tine van der Vloet;

Robrecht Bothuyne, Lode Ceyssens, Michel Doomst, Jan Durnez;

Lydia Peeters, Freya Saeys;

Rob Beenders, Kurt De Loor;

Johan Danen.

Toegevoegde leden:

Stefaan Sintobin.

INHOUD

1. Toelichting van het Landbouwpact door Johan Colpaert, voorzitter van Fedagrim.....	4
2. Vragen van de commissieleden	5
3. Antwoorden van Johan Colpaert en Frank Thomas	8
Gebruikte afkortingen	13
Bijlagen: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid organiseerde op 7 februari 2018 een hoorzitting over het Landbouwpact voor een faire en leefbare landbouw.

Het Landbouwpact werd toegelicht door Johan Colpaert, voorzitter van Fedagrim, en Frank Thomas, lid van het dagelijks bestuur.

Het Landbouwpact voor een faire en leefbare landbouw en de presentatie van Fedagrim zijn te vinden op de [dossierpagina](http://dossierpagina.vlaamsparlement.be) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

1. Toelichting van het Landbouwpact door Johan Colpaert, voorzitter van Fedagrim

Johan Colpaert stelt Fedagrim voor als beroepsfederatie van importeurs en constructeurs van landbouwmachines en van stallenbouwers die in Vlaanderen werkzaam zijn. Als beroepsfederatie vertegenwoordigt Fedagrim ook de fabrikanten en lokale dealers van machines voor park- en tuinonderhoud. Fedagrim is een beroepsfederatie, geen landbouworganisatie en geen belangen-groep. Fedagrim is wellicht het meest gekend door de tweejaarlijkse organisatie van het Landbouwsalon.

Fedagrim merkte dat een aantal leden hun bedrijf hebben moeten heroriënteren. Bij het onderzoeken van de oorzaken werd vastgesteld dat alle landbouwgerelateerde bedrijven kampen met een drastische vermindering van hun cliënteel.

Vervolgens werd een enquête opgezet over hoe de klanten, de landbouwers dus, hun eigen project en toekomst ervaren. Een van de belangrijkste en meest verrassende vaststellingen was dat 40 percent van de landbouwers een inkomen heeft van minder dan 1000 euro per maand. Dat inkomen is zo laag dat hun businessproject in gevaar komt. Veel landbouwers kunnen dan ook geen investeringen meer doen of moeten hun bedrijf stopzetten. Op deze wijze komen ook de bedrijven die Fedagrim vertegenwoordigt in gevaar, want het zijn de landbouwers die hun producten moeten afnemen.

Op zoek naar oplossingen contacteerde Fedagrim verschillende stakeholders die een zicht hebben op het nationale en internationale verloop van de landbouweconomie. De resultaten ervan werden gebundeld in het Landbouwpact dat werd opgebouwd rond tien sleutelpunten, telkens gekoppeld aan mogelijke oplossingen.

Landbouw is een belangrijke economische sector. Niet alleen qua voedselvoorziening, maar ook qua achterliggende toeleverings- en verwerkingsbedrijven die allemaal steunen op de landbouwer. Deze economische keten wordt onvoldoende erkend. Het wegvallen van de landbouwer zou qua voedselvoorziening en economische impact catastrofaal zijn.

Het is een eigenaardige vaststelling dat de landbouwer als leverancier van grondstoffen, de enige leverancier is die de waarde van zijn producten niet zelf kan bepalen. Vraag en aanbod spelen nauwelijks een rol want de landbouwer moet zijn producten leveren aan strikte minimumprijzen die vaak vooraf werden vastgelegd. Ondertussen wordt de landbouwgrond schaarser en duurder als gevolg van grondspeculatie door grote bedrijven die met landbouw niets te maken hebben. Oude industriezones krijgen bijvoorbeeld een nieuwe oriëntatie als woonzone, of natuurgebied, maar geen enkele industriezone werd opnieuw als landbouwzone bestemd. Er wordt in het beleid met andere woorden ruimte gemaakt voor natuurgebied, wonen en industrie, maar niet voor landbouw.

Fedagrim merkt te weinig coördinatie in de initiatieven die vanuit diverse instanties worden genomen om de landbouwsector te ondersteunen. Er wordt dan ook aangedrongen op een politiek initiatief om alle belanghebbenden samen te brengen om naar oplossingen te zoeken. Beroepsfederaties van sproeistoffen-handelaars, veevoederbedrijven, Fedagrim en tal van andere organisaties moeten samen met de landbouworganisaties oplossingen uitwerken. In het verleden werd immers al te vaak naast elkaar gewerkt, iedereen vanuit zijn eigen belangen. De landbouw zit momenteel echter in een moeilijke situatie. Die kan enkel worden gekeerd door gemeenschappelijke initiatieven die de hele sector ondersteunen.

2. Vragen van de commissieleden

Jelle Engelbosch noteert dat de toegang tot landbouwgrond voor landbouwers steeds moeilijker wordt. Het Landbouwpact stelt de oprichting van een grondenbank voor om de druk op de grondprijs te verlichten en de overdracht van gronden tussen landbouwers te vergemakkelijken. Hoe moet dat precies in zijn werk gaan? Zal de overheid of een op te richten orgaan deze gronden beheren en welk prijsmechanisme moet er spelen om deze gronden aan landbouwers door te verkopen? Wat is de return voor de maatschappij als de belastingbetaler hiervoor wordt aangesproken? En is het geen utopie om ervan uit te gaan dat dit kan worden gefinancierd door het verschil in tegemoetkomingen en returns van planschade en planbaten?

Er wordt van uitgegaan dat de aankoopprijs van landbouwgrond zou dalen als de grondenbank operationeel is, maar als de overheid toch de gronden opkoopt zou de prijs van de landbouwgrond wel eens kunnen stijgen in plaats van te dalen.

In punt 8 stelt het Landbouwpact het volgende: "Het beheer van de open ruimte waar landbouw en natuur samenkomen is strategisch belangrijk. Klimaatdoelstellingen, voedsel- en landbouwbeleid dienen onder één beleidskoepel te komen, waar ze elkaar versterken.". *Jelle Engelbosch* ziet niet in hoe de belangen van landbouwers en natuurbeheerders blijvend kunnen samenvallen. Economische en ecologische belangen liggen immers niet in elkaars verlengde. Het lijkt logischer om landbouw, gelet op zijn economisch belang, onder te brengen onder economie en niet onder natuurbeheer.

Bart Dochy dankt Fedagrim voor zijn analyse van de landbouwproblematiek en vindt het een fijn signaal dat ook de toeleveringssector bezorgd is om de rendabiliteit van het landbouwbedrijf. De analyse van Fedagrim omvat twee belangrijke delen.

Een eerste deel stelt dat de landbouwer als ondernemer en voortbrenger van producten moet kunnen beschikken over betaalbare gronden. Hij moet zijn onderneming eventueel ook tegen aanvaardbare voorwaarden kunnen uitbreiden, waarbij de beschikbaarheid van landbouwgrond cruciaal is.

Een tweede deel betreft de positie van de landbouwer in de economie en het afzetten van de landbouwproducten tegen voorwaarden die het voortbestaan van het landbouwbedrijf niet hypothekeren. In dit verband is het vreemd dat deze boodschap niet gebracht wordt door FEVIA en Comeos. Fedagrim zit immers langs de zijde van de toelevering van de sector, terwijl het probleem juist ligt bij het afnemen van de landbouwproducten. Heeft Fedagrim voor dit deel van het Landbouwpact overlegd met organisaties die bij het afnemen van landbouwproducten betrokken zijn? Fedagrim lijkt de oplossing niet zozeer te zoeken in coöperaties, maar eerder in het afsluiten van contracten zoals bij de aardappelteelt. Is dat een juiste perceptie? En is het probleem dan niet dat de landbouwer zelden in een sterke positie zit om deze contracten met een aanvaardbare winstmarge te onderhandelen?

Bart Caron vindt het moedig dat Fedagrim een aantal voorstellen formuleert die afwijken van de gangbare meningen. Hij verwijst net als Jelle Engelbosch naar punt 8 van het Landbouwpact, maar is eerder wél voorstander van ecosysteemdiensten, waarbij de landbouwer samen met de omwonenden en de natuurorganisaties de open ruimte mee vorm geeft, en hiervoor ook wordt beloond. De vraag is echter hoe een dergelijk systeem kan passen in het nieuwe GLB met algemene steunverleningen, investeringssteun, hectaresteen en dergelijke. Zou het niet zinvoller zijn om de steun specifiek te richten op concrete inspanningen die de landbouwer doet om de relatie met de natuur en ecologie in de brede zin van het woord te financieren? Moet de steun met andere woorden niet meer worden gericht op het compenseren van de landbouwer voor het naleven van ecologische voorwaarden, liever dan het verlenen van directe inkomenssteun?

De sterk gestegen prijs van landbouwgrond is wellicht te wijten aan de druk op het ruimtegebruik. Indien Vlaanderen tegen 2030 een betonstop zou kunnen realiseren en dus geen nieuwe open ruimte meer zou aansnijden, hoe moet een overheidsinterventie op de landbouwgrond dan verlopen? En hoe ziet Fedagrim de start- en overlevingsmogelijkheden van een jonge landbouwer die al zijn gronden nog moet verwerven en bijvoorbeeld via erfrechten geen gronden in portefeuille heeft? Biedt de voorgestelde grondenbank hier een oplossing?

Herman De Croo stelt vast dat het aantal landbouwers voortdurend daalt, terwijl de productiecapaciteit blijft toenemen. Normaal gezien zou dit moeten leiden tot meer winstgevende bedrijven, maar helaas is dit niet het geval. Een andere benadering is dat de productie per hectare steeds stijgt als gevolg van de intensieve landbouw die bijvoorbeeld tot 10.000 kilo graan per hectare kan opleveren, en toch is overleven moeilijk. Nog een andere benadering is het grootgrondbezit, met eigenaardig genoeg de suikerfabriek van Tienen als grootste landbouwer.

De prijs van de landbouwgrond is de laatste jaren enorm gestegen. Voor een terrein dat nooit een andere bestemming dan landbouw of natuur kan krijgen, betaalt men in sommige streken 100.000 tot 150.000 euro per hectare. Het betreft geen landbouwers, maar beleggers die investeren in tastbare grond die niet kan verdampen, wat bij ineenslopende beurskoersen wel het geval kan zijn. Onze landbouwgrond wordt overigens niet enkel aangewend voor eigen gebruik. België is gekend als een grote exporteur van diepvriesgroenten. We exporteren niet minder dan 4 miljoen ton diepvriesfrietten, en hebben nagenoeg dezelfde melkpoederstock als Duitsland, dat zoveel groter is.

Herman De Croo merkt dat de schaarser wordende grond duurder wordt, en dat de loonlandbouw en servicelandbouw zich als tussencategorie tussen landbouwer en afzetmarkt hebben geplaatst. De landbouwer heeft een aantal parameters niet meer in de hand. Dat geldt dus niet alleen voor de grondprijs, maar onder andere ook voor de stijgende investeringskosten, verplicht na te leven milieureglementeringen, opgelegde productiebeperkingen en dalende verkoopprijzen.

De oplossing die Fedagrim voorstelt ligt voor een groot deel bij de beheersing van de landbouwgrond, maar de oplossing zal toch multidisciplinair moeten zijn. Aquacultuur is bijvoorbeeld minder grondgebonden. Integratie van afvalstromen is een ander voorbeeld, naast de integratie van nieuwe technieken die de productiviteit verder verhogen. Heroriëntatie op meer winstgevende gewassen als bijvoorbeeld medicinale kruiden kan eveneens worden overwogen. De invoering van seizoenpacht is weer een andere oplossing. Het ontbreekt in de voorgestelde oplossingen aan een globale en multidisciplinaire benadering, zoals Fedagrim van de politici verwacht.

Herman De Croo besluit dat er een nieuwe rol moet komen voor wie de landbouwgrond benut en uitbaat. De landbouwer is een bewaker van de natuur en het platteland. Hij mag daarvoor binnen een andere maatschappelijke rol worden vergoed als conservator van een deel van de open ruimte. Daarbij mag echter niet worden geraakt aan de mechanismen van een minimale vrije markt, en hierin ligt waarschijnlijk het verschil met de benadering van Groen.

Sofie Joosen leest in het Landbouwpact dat zolang het potentiële aanbod voldoende groot is, de afnemers erop rekenen dat de landbouwer toegeeft, omdat ze als 'klasse' erg verdeeld zijn en doorgaans over minder informatie en minder diepe zakken beschikken. Kan Fedagrim toelichten hoe het voorgestelde prijsobservatorium hier verandering kan in brengen? Is dit ook een pleidooi om te werken met productiebeperkingen?

Fedagrim wil in het tweede actiepunt de consument meer inzicht geven in de hele keten, via informatiecampagnes en bedrijfsbezoeken. Eerder werd echter gesteld dat de consument twee houdingen aanneemt: enerzijds de bewustwording dat landbouwers recht hebben op een faire prijs, en anderzijds de wens van zo goedkoop mogelijke producten in de supermarkt. Er is dus een verschil tussen denken en doen. Kunnen informatiecampagnes en bedrijfsbezoeken daar iets aan veranderen?

In actiepunt 6 vraagt Fedagrim een specifiek verzekeringsstelsel tegen inkomensverlies en een specifiek beleid voor armoedebestrijding bij landbouwers. Er wordt aangedrongen op nieuwe bedrijfsmodellen en kapitaalstructuren zodat het gezinsinkomen wordt afgeschermd van risico's die landbouw met zich meebrengt. Heeft Fedagrim een concreet model voor ogen? Denkt men aan landbouwbedrijven als naamloze vennootschappen of aan andere modellen die een scheiding kunnen aanbrengen tussen de middelen van de landbouwer en die van zijn familie?

Peter Wouters verwijst naar actiepunt 3 met de vraag om meer promotie van een Belgisch keurmerk als tegenhanger voor een mogelijk minderwaardige wereldmarkt. Waarom geen Vlaams keurmerk promoten? Fedagrim stelt immers zelf in het pact dat de Waalse en de Vlaamse landbouw niet met elkaar vergelijkbaar zijn, dat er een andere mentaliteit heerst en dat Walen trotser zijn op hun producten. Waarom dan proberen te vermarkten onder 'Belgisch' en niet onder een Vlaams keurmerk? Een kleine regio heeft bovendien als voordeel dat een homogeen kwaliteitsproduct een grote naambekendheid kan verwerven, zoals aardbeien uit Hoogstraten.

De overheid heeft een grote verantwoordelijkheid wanneer het gaat om de vorming van toekomstige landbouwers. Ze worden goed opgeleid tot 'techneuten' maar het ondernemersaspect staat en valt ook met het bewust en effectief omgaan met risico's. Op dat vlak schiet de opleiding helaas tekort. Jonge landbouwers doen hun kennis op via familie en burens, of uit wat hun leveranciers hen voorhouden. Zij vallen daarmee niet zelden ten prooi aan kuddegedrag. Nochtans zou een onafhankelijk inzicht een betere raadgever zijn, bijvoorbeeld voor wat er volgend jaar goed in de markt zal liggen, of waarom je buur een nieuwe trekker heeft gekocht en waar financiering vandaan komt. Maar hoe bewerk je hier een omslag in het denken? Worden landbouwers niet te weinig ondersteund en voorgelicht, en waaraan ligt dat dan?

In actiepunt 4 stelt Fedagrim dat net als in andere sectoren, ook in de landbouwproducten het kwaliteitsverschil tot uiting moet komen in de prijs. Intussen maken directe betalingen bijna de helft uit van het netto landbouwincome in Europa, maar er blijft een groot onderscheid tussen de verschillende waardeketens. Voor de vleesveeteelt loopt het aandeel publieke steun in het

landbouwinkomen op tot ongeveer 100 percent, maar voor wijn- of glastuinbouw is er nagenoeg geen directe steun. Een ander aspect is het grote verschil in ondersteuning tussen verschillende landen. Waar Europa gemiddeld 20 percent van het bruto-inkomen ondersteunt, loopt dat percentage op tot meer dan 60 percent voor Noorse en Zwitserse landbouwers. Anderzijds ligt de steun in de Verenigde Staten de helft lager. In 2014 schroefden zij heel wat directe betalingen terug en legden meer de nadruk op verzekeringen en risicobeheer. Hoe ging dat in de VS in zijn werk? Was dat een bloedbad voor veel landbouwers of kwam de sector er versterkt uit?

Jos De Meyer wijst erop dat een globale oplossing voor de landbouwproblematiek enkel kan worden gerealiseerd als zowel de toelevering als de afzet mee in kaart wordt gebracht. En in de huidige prijsvorming hebben zij die de afzetmarkten beheersen een zeer grote macht.

Een Vlaams keurmerk is te verkiezen boven een Belgisch keurmerk, vooral omdat het Vlaams landbouwbeleid goed werd uitgebouwd en kan steunen op specifieke instrumenten zoals de VLAM die uitzonderlijke prestaties voor de sector levert. Een Vlaams kwaliteitskeurmerk kan immense opportuniteiten inhouden, waardoor men krachten kan bundelen op het vlak van promotie in binnenland, maar vooral in het buitenland waar men onze producten eerst moet leren kennen alvorens men ze kan appreciëren. Toch mag dat niet worden overschat. De Vlaamse consument kan al eens meer geld uitgeven voor een uitstekend kwaliteitsproduct voor speciale gelegenheden, maar koopt in zijn dagelijks gedrag meestal zeer prijsgericht. Voor de export naar het buitenland kan een eigen keurmerk ook een risico inhouden. Een catastrofe als de fipronilcrisis die ontstaat in een specifieke sector, kan via het overkoepelende keurmerk de andere sectoren meesleuren in de val.

Het creëren van een meerwaarde is een essentieel element om een hogere prijs voor een product te kunnen vragen. Wat zijn voor individuele land- en tuinbouwbedrijven de mogelijkheden om die meerwaarde te creëren? Of moet men eerder zijn toevlucht nemen tot coöperaties, brancheorganisaties en dergelijke? Kunnen beide elementen naast elkaar bestaan en hoe kan dit nog worden uitgebreid?

Doorheen de tijd werden voor de landbouwsector verschillende beleidsstructuren uitgebouwd. De vorm ervan is afhankelijk van wat men als essentiële opdracht ziet voor de landbouw: wat is voor Fedagrim de missie en welke plaats wordt er gegeven aan de land- en tuinbouwsector? In de meeste landen is landbouw een specifiek beleidsdomein. Dat geeft de meeste zichtbaarheid en een grotere kans op een doelgericht beleid.

3. Antwoorden van Johan Colpaert en Frank Thomas

Johan Colpaert gaf in zijn inleiding al aan dat het Landbouwpact slechts enkele voorstellen doet, maar dat een fundamentele oplossing voor de landbouwproblematiek enkel in overleg met alle partijen kan worden uitgewerkt. Fedagrim is immers niet in de positie om alle kennis in portefeuille te hebben en om oplossingen te forceren.

De landbouwgrond is het voorwerp geworden van speculatieve beleggingen, en dat is problematisch voor de landbouw. Intercommunales ontwikkelen momenteel een beleid dat erop gericht is dat industriegronden voor de industrie betaalbaar blijven. Er worden kmo-zones en zones voor grote industrie ter beschikking gesteld, samen met uitbreidingszones. Vrijstaande gronden worden tegen betaalbare prijzen voor de industrie voorbehouden, maar niet voor de landbouw. Daar wordt geen grondbeleid voor ontwikkeld: geen prijsbeleid, toewijzingsbe-

leid, geen uitbreidingsgebieden. Hier ligt alvast een eerste sleutel om tot een verbetering te komen. In Nederland en Frankrijk wordt wél een beleid ontwikkeld om de landbouwgrond in de landbouw te houden. In Nederland bestaat een systeem waarbij een landbouwbedrijf – dat om een of andere reden een deel van zijn gronden moet afstaan als bijvoorbeeld woongebied of natuurgebied – mits de nodige vergoedingen op een andere plaats een nieuw landbouwbedrijf kan opstarten. De nog resterende landbouwgrond van het oorspronkelijke bedrijf wordt aan omliggende landbouwers toegewezen. Er gaat dus geen landbouwgrond verloren.

Er stroomt momenteel veel landbouwgrond weg naar de industrie en naar beleggers die industriële landbouwers worden. Zij sleuren via seizoencontracten de landbouwgrond weg bij de particuliere landbouwer en leveren enkel servicelandbouw. De particuliere landbouwer kan hier niet tegenop. Aan de kust worden momenteel gigantische oppervlakten opgekocht door industriële beleggers die de landbouwgrond voorlopig enkel gebruiken om er paarden op te stallen. Landbouw wordt er niet verricht.

Frank Thomas vult aan dat de grondprijzen vooral vanaf 2008 zijn beginnen stijgen, van 25.000 euro per hectare tot 100.000 of zelfs 150.000 euro in 2018. De landbouwprijzen volgen daarbij niet de prijzen van de economie maar zijn anticyclisch. Door de bankencrisis is er een grote vlucht uit aandelen geweest, richting grondstoffen en beschikbare gronden. Zij vormen een toevluchtsoord voor de rest van de economie. Dit vormt voor de landbouwer een probleem, want de prijs van de producten die hij produceert stijgt niet mee, maar daalt eerder.

Johan Colpaert verwijst naar de discussie of landbouw nu bij economie of bij natuur moet worden ingedeeld. Het kan niet worden genegeerd dat landbouw inderdaad een belangrijke economische sector is. Maar landbouw wordt nu eenmaal in de open ruimte geëxploiteerd. Landbouw en natuur moeten dus noodzakelijkerwijze met elkaar in evenwicht staan. Als zij in aparte sectoren worden ingedeeld, gaat elke sector vanuit een eigen dynamiek voorstellen doen, waardoor de noodzakelijke samenwerking in het gedrang komt. Als beiden in eenzelfde sector worden ingedeeld, kan rekening worden gehouden met de economische aspecten van de landbouw en met de integratie ervan in het landschap. Op deze wijze kan bijvoorbeeld ook voor beheerlandbouw een economisch model worden uitgewerkt.

De opmerking van Bart Dochy dat ook organisaties als FEVIA en Comeos mee aan tafel moeten zitten, is volledig terecht. Het hele proces, inclusief toelevering en afnemer, moet in de discussie worden betrokken. De belangrijkste zorg van Fedagrim is immers dat de landbouw in Vlaanderen kan worden behouden.

Europese steunmaatregelen wijzen erop dat een bepaald economisch model op zich niet rendabel is. De landbouwer ziet dus liever een rendabele landbouwsector dan steunmaatregelen die uiteindelijk maar de grootste nood lenigen. Als Europa steeds meer maatregelen oplegt, is het ook maar correct dat hier een vergoeding tegenover staat, zonder het economisch landbouwmodel te ondergraven. Daarbij stelt zich het probleem dat dit model in elk land verschilt en dat steunmaatregelen dus eigenlijk land per land zouden moeten worden aangepast. In punt 10 van het Landbouwpact wordt dan ook terecht gewezen op het feit dat een level playing field waarin de landbouwers ook internationaal kunnen concurreren, noodzakelijk is. De eisen die bijvoorbeeld in Vlaanderen vanuit allerlei instanties worden opgelegd om een liter melk te mogen produceren – inclusief de agrarische architectuurnorm voor de stallen en de normen op het gebied van ammoniakreductie – zijn niet te vergelijken met de situatie in bijvoorbeeld Roemenië of Hongarije. Nochtans concurreert de melk binnen Europa op dezelfde markt. Waar normen worden opgelegd zouden ook de nodige

steunmaatregelen moeten worden voorzien om het level playing field te garanderen.

Een betonstop zal in het huidige systeem niet noodzakelijk meer ruimte voor de landbouwer creëren. Er is bij een betonstop immers nog geen garantie dat het volume landbouwgrond blijft behouden en niet wegvloeit naar bijvoorbeeld natuurgebieden of recreatie. Het lijkt logisch dat bij een betonstop oude stallen moeten kunnen worden afgebroken om nieuwe op te bouwen, maar ook hier zijn er regionale en gemeentelijke verschillen die dat op sommige plaatsen onmogelijk maken.

Het klopt dat de landbouwer steeds meer produceert terwijl zijn netto-inkomen niet noodzakelijk toeneemt. Dat is het gevolg van allerhande verplichtingen, noodzakelijke aanpassingen en investeringen, met teruglopende winstmarges tot gevolg. Kleinere winstmarges kunnen enkel door een grotere productie worden gecompenseerd. Dat maakt bijvoorbeeld een melkproductie van 10.000 liter per koe en een bestand van dertig biggen per zeug noodzakelijk om economisch te kunnen overleven.

Er zijn inderdaad nog meerwaarden te realiseren: bijvoorbeeld verwerken van reststromen, aquacultuur en creëren van elektriciteit uit mest. Maar het is niet eenvoudig om dit op te starten en op tijd de nodige vergunningen te verwerven. Eén klacht volstaat om het proces langdurig te vertragen of te verhinderen.

Frank Thomas noemt de landbouwmarkt een kopersmarkt, waarbij niet de landbouwer of de verkoper de prijs bepaalt, maar de consument. Zo kan de landbouwer zijn winstmarge niet verdedigen. In om het even welk systeem met contracten, dagprijzen, wereldmarktprijzen en dergelijke, zit de landbouwer steeds in een systeem dat hij zijn winstmarges niet kan verdedigen. Systemen als subsidies en verzekeringen staan los van de verkoopprijs en functioneren slechts in de marge van het economisch model. Aangezien de landbouwmarkt een kopersmarkt is, moet de landbouwer finaal de garantie hebben dat een bepaald percentage van de verkoopprijs terugvloeit als dekking van de kostprijs. Iedereen is vragende partij voor zuivere lucht, zuiver water en een zuivere bodem waarvoor de landbouw de nodige garanties moet geven. De landbouwer staat echter zwak om de investeringen die hij hiervoor doet, te verdedigen. In principe is de consument bereid om meer te betalen voor een goed product dat op een eerlijke wijze werd geproduceerd, rekening houdend met de opgelegde normen, maar er is geen instantie die dit evenwicht bewaakt en een evenwichtige prijs kan opleggen. De kopersmarkt legt de prijs vast die losstaat van de opgelegde verplichtingen en dat is problematisch voor de huidige landbouwmarkt. Het is vreemd dat een dergelijk model als bijvoorbeeld Max Havelaarkoffie wel bestaat voor een eerlijke wereldhandel, maar niet voor de landbouwer in eigen streek. De grootdistributie wil in principe een toegift doen zoals in 2017 bij de vleessector, maar een echt sturingsmodel voor een minimuminkomen bestaat helaas niet. In elk geval is Fedagrim geen vragende partij om dit te regelen via subsidies. Er moet eerder worden gesleuteld aan een eerlijk marktmodel.

Fedagrim heeft uiteraard geen principiële problemen met een Vlaams keurmerk, maar Vlaanderen is nogal klein om internationaal te promoten. Een Belgisch keurmerk heeft meer schaalvoordelen, al zijn er inderdaad regionale verschillen. Een kleine regionale schaal speelt de landbouw ook parten op het gebied van reglementeringen die in België per gewest verschillen, waardoor bijvoorbeeld het verwerken van mestoverschotten veel problematischer verloopt dan in Nederland, waar de markt drie maal groter is dan in Vlaanderen.

De landbouwscholen geven een goede vorming aan de landbouwer, zowel op technisch als administratief vlak. Qua zakelijke aanpak moet worden gesteld dat

de landbouwer in het verleden eerder individueel opereerde en zelden in een groepsverband collectieve belangen behartigde. Door de minder gunstige omstandigheden werden recent toch werkgroepen opgestart van melkveehouders en varkenshouders die met elkaar overleggen over het verdedigen van collectieve belangen en goede voorbeelden uitwisselen. Maar dat is nog niet hetzelfde als het opstarten van coöperatieven van een tiental bedrijven zoals in sommige delen van Frankrijk, met gemeenschappelijke investeringen in machines en specialisaties in meststoffen en sproeistoffen. In het verleden hebben landbouworganisaties geprobeerd om dit ook in Vlaanderen op te starten, maar dit is niet gelukt. Mogelijk heeft dit te maken met de kleinere percelen waarop men in Vlaanderen werkt, wat meer aanleiding kan geven tot onderlinge conflicten, vooral bij eigendomsoverdrachten door verkoop of erfenis.

De vraag van Jos De Meyer op welke wijze individuele land- en tuinbouwbedrijven nog een meerwaarde kunnen creëren is niet gemakkelijk te beantwoorden. Coöperaties, brancheorganisaties en korte keten sluiten elkaar niet uit en kunnen in principe allemaal naast elkaar bestaan. Voorwaarde is wel dat de landbouwer voldoende ruimte heeft om zijn ambacht uit te voeren en met een aanvaardbare prijs voor zijn producten wordt beloond.

Peter Wouters blijft voorstander van een Vlaams keurmerk want een Belgische landbouwer bestaat niet. De oplossing voor een Vlaamse landbouwer zal dus zeker van Vlaanderen moeten komen. Het Vlaamse Gewest, het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en het Waalse Gewest voeren elk een eigen beleid zodat een Belgisch keurmerk geen garanties op eenzelfde kwaliteit kan bieden. Het is beter om naar samenwerkingsverbanden te streven dan naar een kunstmatige eenheidsstructuur die er geen is.

Jos De Meyer bevestigt dat ook hij eerder een Vlaams keurmerk voorstaat dan een Belgisch keurmerk.

Bart Caron wijst erop dat de dalende prijzen voor een groot deel terug te voeren zijn naar overproductie. Moeten Vlaamse en Europese overheden dan een rol spelen op het gebied van overheidsregulering en interventie? Zal de consument bereid zijn om een meerprijs te betalen voor een product dat via de nodige etikettering een betere kwaliteit garandeert? Zelf denkt Bart Caron dat dat niet zal volstaan.

Herman De Croo vraagt zich af waar het minimum aantal landbouwers ligt om onze maatschappij te blijven voeden. Hun producten zijn immers levensnoodzakelijk.

Johan Colpaert weet wel dat landbouw aan de gewesten werd toegewezen. De oproep van Fedagrim moet enkel als een noodkreet voor meer samenwerking worden begrepen. Er is bijvoorbeeld geen oplossing voor de mestverwerking in Vlaanderen, terwijl mest in het Waalse Gewest welkom zou zijn. Het verplaatsen van landbouwers zoals geschetst in het Nederlandse voorbeeld, is in België niet mogelijk over de gewesten heen.

In de aanloop naar landbouwbeurs Agribex 2017 werd een roadshow opgezet om de organisatie beter bekend te maken. Daarbij gingen landbouwers op de parkings van supermarkten staan om hun lokale producten aan te prijzen. Daar werd vastgesteld dat de consumenten wel degelijk bereid zijn om meer te betalen voor een eerlijk product, op voorwaarde dat zij overtuigd kunnen worden van de correcte wijze waarop het werd geproduceerd. De consument krijgt via de televisie echter het tegenovergestelde beeld van de landbouwer die teveel sproeistoffen gebruikt, mest produceert, zijn dieren niet goed behandelt en ze op een onaanvaardbare wijze laat vervoeren en slachten. Dat beeld is gebaseerd op

enkele individuele en onaanvaardbare gevallen, maar wordt veralgemeend naar de hele landbouwsector. Iedereen die bij de landbouw betrokken is, inclusief de overheid, zou bezorgd moeten zijn om dit vertekende beeld dat de sector in gevaar brengt. Het is dan ook nodig dat er dringend inspanningen worden geleverd om dit foutieve beeld bij te stellen.

Ervaring leert dat de consument automatisch begrip krijgt voor de situatie van de landbouwer en voor zijn product, indien hij correct wordt geïnformeerd. De consument zal in dit geval ook bereid zijn om een goede prijs te betalen voor een gezond product dat met respect voor de omgeving werd geproduceerd. In Carrefour worden bijvoorbeeld standjes met regionale producten opgesteld waar de consument zeer positief op reageert. Er worden met Carrefour ook duidelijke afspraken gemaakt over de aankoop- en verkoopprijs, waarbij de landbouwer dit product via korte keten bijvoorbeeld ook niet goedkoper aanbiedt. Een belangrijk element daarbij is dat de consument via een speciaal standje ook daadwerkelijk met zijn regionaal product wordt geconfronteerd. Dat doet de aankoopbereidheid toenemen.

Frank Thomas verwijst naar de vraag van Bart Caron over een minimumregulering. Als Fedagrim pleit voor een minimumprijs voor bepaalde producten spreekt het voor zich dat overproductie moet worden afgestraft. Anders werkt dat niet. Een zekere vorm van marktregulering lijkt onvermijdelijk voor een correcte prijsvorming in de landbouw.

Jos De Meyer besluit als commissievoorzitter dat het debat interessante ideeën heeft opgeleverd die verdere bestudering vragen. Fedagrim doet daarbij een oproep aan de overheid, aan de medespelers van de keten en aan het agrobusinesscomplex voor een nauwere samenwerking. Daar ligt een grote verantwoordelijkheid voor de sector zelf, voor de overheid als regulerende instantie, maar ook voor de media die kunnen bijdragen aan een correct beeld van het landbouwbedrijf.

Jos DE MEYER,
voorzitter

Sofie JOOSEN,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

Comeos	Belgische Federatie van de handel en diensten
Fedagrim	Belgische Federatie van de Uitrusting voor de Landbouw, de Tuinbouw, de Veeteelt en de Tuin
FEVIA	Federatie Voedingsindustrie
GLB	gemeenschappelijk landbouwbeleid
kmo	kleine of middelgrote onderneming
VLAM	Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing
VS	Verenigde Staten